

foto PETER GEDEI

Kako iz jame nastane skozenjc

Kopanje izhoda iz Žirovcove jame

Za Žirovcovo jamo verjetno še niste slišali. Zakaj neki bi? V njej se osnovnošolcem ne razkazujejo človeške ribice kot v Postojnski jami, ne uživa svetovnega slovesa velikanskega kanjona Škočjanskih jam niti ne dosega tisoč- in večmetrskih globin brezen na Kaninu, za katera se zdi, da hočejo prav do središča Zemlje. Pa vendar je Žirovcova strašno frajerska jama. Tako zelo, da je v Katastru jam, enotni evidenci podatkov o vseh slovenskih luknjah, dobila laškavo zaporedno številko 10.000. Še malenkost bolj frajerska pa je tudi zato, ker smo iz navadne jame z enim vhodom, kakršna je bila, z nekaj kopanja in prelitega znoj naredili skozenjc. Tako greste zdaj lahko skozi eno luknjo v jamo, skozi drugo pa ven!

Z lopato, krampom in nogami

V kratkem, tesnem rovu, v katerem bi lahko stal kvečjemu en človek, pa še ta ne prav udobno, se nas gnete pet. Prostovoljca na čelu z lopatko in krampom odmetavata material s sten, sredinski igralec ga poriva navzdol po rovu, zadnji v stafeti pa ga tlačiva naprej v

malo večjo dvoranico. Prehod pod skalo, pod katero sva stisnjeni, je tako nizek, da niti slučajno ne moreva sedeti, kaj šele stati. Delo najprej opravljam na komolcih in kolenih, ko pa ti že kričijo od modric, končno dojamem, da gre bistveno lažje, če ležim na hrbtu in zemljo odtrgam naprej z nogami. Od valjanja po tleh sem tako rjavo panirana, da je rdeča barva mojega kombinezona že oddaljen spomin. Kruta realnost slovenskih jam je tudi, da temperatura nikoli ni idealna ali vsaj udobna: kadar sem pri miru, me v hladni vlagi trese od mraza, če sem dejavna, pa švicam kot maratonec. Trenutno seveda pot lije z mene, čeprav sem si odpela vse možne zadržge. V temni, neprijetni luknji se gremo krte že več kot dve uri in počasi začujem dvomiti, ali ima naše delo sploh smisel, tedaj pa se v odkopanem pojavijo prve koreninice ... odmrlo listje ... glistice, zardele ob nepričakovanem srečanju z začasnimi soprebivalci planeta brez svetlobe ... še malo, samo še malo ...

Jamarstvo je tako kompleksna dejavnost, da jo njeni izvajalci le neradi imenujejo «šport». Udobno sprehajanje po temi je večinoma na sporedu samo v kateri od fletnih jam, urejenih za turistični obisk, z betonskimi stopnicami in okusno razsvetljeno kapniško bogatijo. Veliko običajnejši del podzemnega vsakdana so spuščanje po vrhov v globine brez dna, nad katerimi človek nehote že stotič preveri, ali vsa

oprema res deluje tako, kot bi morala; plazenje skozi tesne prehode, ki so poseben izziv za nas, zmerne klavstrofobe; in črvičenje nazaj gor po istih vrhov, samo da zdaj lezejo v brezna brez vrha. Še pomembnejši kot ta, lahko bi rekli športno-turistični, pa je raziskovalni vidik jamarstva. Kje lahko v današnjem gugliziranem svetu najdete kotičke, o katerih človeški firbec še ni posnel dokumentarca za Discovery? No, mogoče v zelenih prostranstvih papuanskih pragozdov, toda tik pod domačim pragom? Iskanje jam v Sloveniji še zdaleč ni končanu. Ker pa je vse, kar je opazno na prvi pogled, v glavnem že odkrito, je sodobno pionirstvo vohljanje za vhodi v kraških goščavah, razbijanje skal, kjer so rovi preozki celo za najbolj gumijastega jamarskega črva, potapljanje v podzemne sifone ali plezanje v blatne kamine. Zadeva je fotografsko nekoliko manj ulovljiva kot prvi stik s še neodkritim amazonskim plemenom, je pa cenovno in časovno vsekakor dostopnejša.

Lavinska oprema v akciji

Zgoraj opisana kopaška drama, ki se je odvijala v Žirovcovi jami, je bila le eno v nizu slikovitih dejanj. Prvo se je odigralo pred leti, ko je Milan, njen glavni akter, s pomagači na Zaplani pričel slediti močnemu prepihu v ozko, neugledno razpoko v tleh. Ščasoma so prodrli v eno največjih slovenskih jamarskih

odkritij zadnjih let. V dolomitni kamnini, v kakršni naj daljše jame sploh ne bi nastajale, so pričakovali nekaj sto metrov rovov – dobro, no, v najbolj fantastičnih sanjah kak kilometer. Danes je labirintasti splet meandrov, brezenc in kanjonov dolg več kot pet kilometrov!

Žirovcova je, kot se za prave jame spodobi, blatna, zapletena in naporna, tako da so tudi raziskovanja v njej zamudna ali, bognečaj, celo duhamorna. Zato so bili fantje več kot navdušeni, ko so jo natančno izmerili in narisali. Primerjava načrta jame z zemljevidom površja je pokazala, da se eden od stranskih rovčkov zelo približa površju, in tako so se začele sanjarije: če bi teh nekaj metrov odkopali, bi dobili nov vhod, ki bi poenostavil in skrajšal nadaljnja raziskovanja. Z njim bi se izognili nekaj spustom po vrvi, pa telovadbi po kanjončku, ki pod zemljo vijuga sem in tja in od uporabnika ves čas zahteva plezanje, plazenje, spoštljiv razkorak nad globino ali vsaj splošno previdnost.

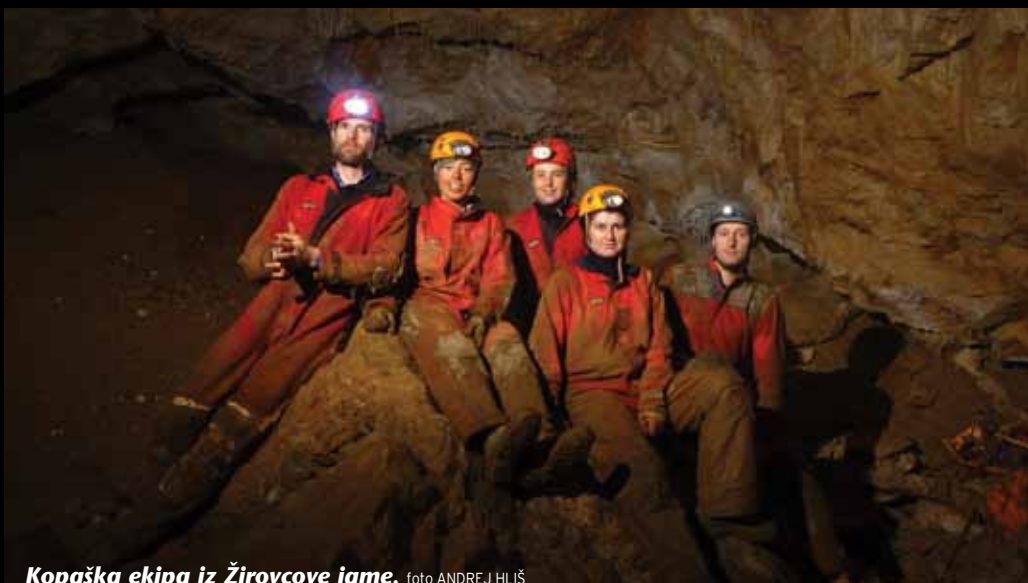
Ampak sanjariti je eno, narediti iz jame skozenje in pogledati na površje, kjer izhoda sploh ni, pa nekaj drugega. Ideja drugega dejanja je torej bila, da bi na površju določili točko, s katere je najbližje v jamo, in skopali do obstoječega rova. Pri tem je bila nepogrešljiv pripomoček, ki le redko najde pot pod zemljo, lavinska žolna. Preizkusili smo, ali ta preprosti oddajnik in sprejemnik, ki se navadno uporablja pri zimskem gorništvu in turnem smučanju za iskanje pogrešanih pod plazom, deluje tudi skozi več metrov zemlje in skal. Tako je Andrej z eno žolno šibal v notranjost jame na konec rova, kjer naj bi bil najbližje površju. Ostali smo čakali nekje nad njim sredi gnusno strmega, drseče vlažnega gozdnega pobočja na mestu, za katerega smo predvidevali, da je približno pravo, in z vso močjo duha napeto spodbujali svoje žolne, ki so hrepeneče pričakovale Andrejev signal. Kdaj bo, kdaj bo? Ali sploh bo? Točno ob dogovorjeni uri se je signal podzemne žolne res pokazal in v vsega nekaj minutah smo enoglasno določili točko, kjer je bilo med napravicama najmanj razdalje. Prihodnji novi vhod je bil spočet, sedem metrov med njima pa se mi je zdelo tako malo, da bi jih lahko odkopal še otročiček z lopatko za peskovnik.

In bil je dan!

Vse je relativno. Ko smo pol leta kasneje že dve uri premetavali zemljo in skale v zadušnem rovu, se mi sedem metrov niti slučajno ni zdelo otročje malo. Milanov poskus kopanja v jamo s površja se je zaradi nepreglednega terena izjalovil, tako da smo se dela morali lotiti z druge strani, iz notranjosti. Pretelovadili smo skozi dobršen del jame, pri čemer me je na sitnih mestih bodrila misel, da nam, če se bo vse izšlo po pričakovanjih, tod ne bo treba nazaj. Taka luksuzna tolažba je v jamah na voljo le redko! Težaško krutarjenje, ki nas je čakalo, je teden dni prej že zastavila manjša izvidnica, in prostorna dvoranica, v katero smo odmetavali material, se je morala po dvehurnem garanju naše peterice kar otepati kupa, ki smo ga narili. Da se bližamo površju, nam je najprej povedala vedno bolj humusna prst, ki smo jo

foto PETER GEDEI

Kopaška ekipa iz Žirovcove jame. foto ANDREJ HLIŠ

Umazano, vroče, nizko – kopanje v Žirovcovi jami. foto MIHA STAUT

Zimski dostop do Žirovcove jame v tipičnih jamarških «uniformah». foto PETER GEDEI

premetavali. Ali se res slišijo glasovi ali je to samo nekakšna fatamorgana? Nenavadnim zvokom se je kmalu pridružilo še bobnenje, kot da se zgoraj sesuva svet. Udarci Milanove ekipe, ki čisti teren na površju!

Verjetno si nihče med nami ne bo nikoli znal predstavljati, kako so se lani počutili čilenski rudarji, ki so bili rešeni po 69 dneh pod zemljo. Vsaj v delčku odstotka pa sem začarani poljub dneva začutila, ko se je posula še ena kepica prsti in je skozi koreninice in zemljo k nam v Žirovcovo jamo posvetil prvi žarek naravne svetlobe. Zavaljo pesniške vrednosti trenutka zanemarimo dejstvo, da je bil zunaj prav turoben, mrzel in siv dan – tedaj se mi je, in to

zgolj po nekaj uricah prostovoljnega bivanja v temi, zazdel kot dotik neba.

Skozi novorojeni vhod smo se splazili na plano, in to točno na mestu, ki so ga predvideli Milanovi izračuni in dialog med lavinskima žolnoma. Ampak dolgo na neprijetni, zasneženi strmini in mrazu, ki nas je, čisto premočene od potu, zagrizel do kosti, nismo zdržali. Prav hitro smo se spet skotalili v blatno, a občutno toplejšo podzemno dvoranico in samo vonj po pipi, ki ga je zdaj vleklo s površja k nam pod zemljo, nas je spominjal, da se je spremenilo še eno zrnice v peskovniku slovenske jamarije. Žirovcova jama je postala skozenje.